

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Евгения Борисова Димитрова, ДН

Ръководител катедра „Теория и методика на кинезитерапията“, НСА

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност **“Доцент“**
по професионално направление **7.4. Обществено здраве**
специалност **„Кинезитерапия“**

В конкурса за доцент, обявен в Държавен вестник, бр. 84/30.10.2015 г. и в сайта на Национална спортна академия за нуждите на катедра „Теория и методика на кинезитерапията“ към факултет „Кинезитерапия, туризъм и спортна анимация“, като единствен кандидат участва гл. ас. **Любомира Саздова, доктор.**

1. Кратки биографични данни

Любомира Саздова е завършила с отличен ОКС „Магистър“ по кинезитерапия в НСА „В. Левски“. От 1997 г. е асистент към катедра „Кинезитерапия“ на НСА „В. Левски“, старши асистент (1999 г.) и главен асистент (2003 г.). През 2011 г. придобива образователна и научна степен „Доктор“. Владее английски и руски език. Член е на Асоциацията на физиотерапевтите в България и чрез нея на World Confederation for Physical Therapy (WCPT), член е на Българското научно дружество по спортна медицина и кинезитерапия. Професионалните ѝ интереси са в областта на кинезитерапията в ортопедията и травматологията, кинезиологията, патокинезиологията, функционалните изследвания, адаптирана физическа активност (волейбол за хора с увреждания) и др.

2. Общо описание на представените материали

Гл. ас. д-р Любомира Саздова участва в настоящия конкурс със следната научна продукция: общо 36 научни труда, както следва:

- Монография [1] на тема „Кинезитерапия при артропластика на ставите“.

- Автореферат [2] на дисертационен труд на тема „Кинезитерапия при артропластика на раменната става“.
- Статии в специализирани научни списания - 21 броя [5, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 35, 36] по теми: кинезитерапия (КТ) при импинджмънт синдром на рамото, артропластика на раменната става, изследване на ефективността от приложението на мануално-мобилизационни техники по Mulligan при пациенти с фрактури в областта на лакътната става, тренировка на равновесната устойчивост и статичната силова издръжливост при състезатели по спортна стрелба с увреждания, двигателна активност след артропластика на ставите, възстановяване след ендопротезиране на тазобедрената става, ранна профилактика на късни усложнения след реваскуларизация на бедрената глава със свободен фибуларен присадък, функционално възстановяване след интертрохантерна остеотомия при деца с болест на Пертес, FIT-BALL упражнения при деца с Morbus Perthes, приложение на апарати за продължително пасивно движение, диференциална диагностика на факторите ограничаващи подвижността и функционално възстановяване на ставите на китката и ръката, сърдечна рехабилитация при пациенти след остър миокарден инфаркт и др.
- Статии в университетски издания (научни трудове) и сборници с доклади – 11 броя [10, 11, 12, 16, 20, 23, 28, 29, 32, 33, 34] по теми: кинезиотейпинг при болка в рамото, индикации, оперативна техника и следоперативна рехабилитация при ендопротезиране на раменната става, ендопротезиране на колянна става, насоки на кинезитерапевтичното поведение при асептична некроза на главата на бедрената кост, организация и резултати от скрининг за постурални нарушения и плоскостъпие при деца, Су Джок терапията в комплексното лечение при фрактури на диафизата на бедрената кост, АФА – волейбол за хора с увреждания, мускулен дисбаланс при военнослужещите в българската армия и др.
- Учебници и учебни помагала – 2 материала [3, 4] в 1 учебник (в съавторство) по теми: кинезитерапия при спортни травми и микротравматизъм на долния крайник и кинезитерапия и спорт при възрастни и стари хора.

3. Отражение на научните публикации на кандидата в литературата

Представени са данни относно 10 цитирания – 1 в дисертационен труд, 7 в учебници и 2 в авторитетни научни списания.

4. Обща характеристика на дейността на кандидата

4.1. Учебно-педагогическа дейност

Гл. ас. д-р Любомира Саздова е утвърден преподавател в областта на кинезитерапията. Годишната ѝ учебна заетост винаги е над определения норматив. Реализирала е 732 часа аудиторна заетост в ОКС „Бакалавър“ за учебната 2014/ 2015 г. и 178 часа в ОКС „Магистър“. Преподава следните учебни дисциплини в ОКС „Бакалавър“: Общи методи за функционално изследване и оценка в кинезитерапията; Ортопедия и травматология с ортотика и протезиране; Кинезитерапия в ортопедията и травматологията – I и II част; Кинезиологични основи на кинезитерапията; Патокинезиология – функционален анализ и оценка; Адаптирана физическа активност (волейбол за хора с увреждания); Кинезитерапия - за студенти от Треньорски факултет; Преддипломна стажантска практика на студенти, специалност „Кинезитерапия“; ИД „Волейбол за хора с увреждания“ (водещ преподавател). В ОКС „Магистър“: Кинезитерапия в ортопедията и травматологията; Общи методи за функционално изследване и оценка в кинезитерапията. Осигурява практическите занимания по съответните учебни дисциплини. Преподава на английски на входящи студенти по програма Еразъм и Еразъм+ по Кинезитерапия в ортопедията и травматологията – I част и преддипломна стажантска практика. Има изнесени лекции в други висши училища в рамките на преподавателска мобилност по програма Сократ, проект № CII-CZ-0059-02-0607 в “Josef Pulsidski” Akademia of Physical Education in Warsaw, Faculty of Rehabilitation, Полша и по програма Еразъм, проект № 2012-ERA-MOB-30 в University of Tartu, Естония. Участвала е в разработването на 10 учебни програми в ОКС „Бакалавър“ и в ОКС „Магистър“, специалност "Кинезитерапия", съобразени със съвременните изисквания за осигуряване на знания, умения и компетенции в професията. Академичен наставник е на студенти в образователен проект на МОН „Студентски практики“. Научен ръководител е на 7 дипломни работи и над 50 курсови работи на студенти, специалност кинезитерапия. Рецензент е на голям брой дипломни работи. Курсов ръководител е на I-ви курс,

специалност „Кинезитерапия“ и отговорник по научната работа към катедра ТМКТ. Поддържа високо ниво на продължаващо обучение чрез участие в 20 курса, свързани с кинезитерапията, от които 11 водени от утвърдени международни лектори по специализирани методики и 4 езикови курса.

4.2. Научна и научно приложна дейност

От представените за рецензиране 36 публикации гл. ас. д-р Любомира Саздова е самостоятелен автор в 10 публикации, първи автор в 13 публикации, втори автор е в 8, а следващ съавтор в 5. Тя има участия в 55 научни форуми. Провежда практическа кинезитерапевтична дейност с пациенти.

4.3. Внедрителска дейност

Участва в 9 научноизследователски и 4 образователни проекти.

4.4. Приноси (научни, научно приложни, приложни)

Считам, че най-сериозни са приносите на кандидатката в областта на **кинезитерапията при артропластика на ставите**, разгледани детайлно както в монографията и дисертационния ѝ труд [1, 2], така и в част от публикациите [6, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 25, 26, 28]. В тази насока особено ценен е разработеният от авторката собствен алгоритъм на кинезитерапия при артропластика на раменната става. Определени са мястото на различните кинезитерапевтични средства в процедурата, начина на подбор на подходящи техники и средства, дозировката, показанията и противопоказанията за приложението им. Уточнени са функционални критерии за преминаване от един период на кинезитерапия към друг, което прави методиката лесно приложима в практиката. Създаден е и е апробиран в практиката алгоритъм за функционално изследване след артропластика на раменната става, който прилаган в процеса на лечение позволява проследяване на физиологичния отговор и своевременна адаптация на терапевтичния подход. Публикувани са функционални резултати от научни изследвания след приложение на специализирани кинезитерапевтични методики при пациенти след артропластика на раменната става. Резултатите от изследванията показват, че методиките са ефективни. В редица научни трудове [1, 13, 19, 24] са систематизирани основните клинични проблеми при артропластика на тазобедрената става, особеностите на постоперативната кинезитерапия и функционалното възстановяване на болните. Представени

са възможностите за приложение на апаратите за продължително пасивно движение при тези болни. Апробиран е валидираният у нас въпросник за самооценка на функцията на ендопротезираната тазобедрена става WOMAC и са публикувани данни от изследването. Систематизирана е методика на кинезитерапия при артропластика на колянната става [1, 13, 24, 28]. Определени са ролята и мястото на рекреативните и спортните дейности след артропластика на ставите. Разработките се основават на пълно познаване и критично отношение към изследванията на други автори, което ѝ дава възможност да изгради собствена концепция по посочените проблеми.

Важни са приносите в областта на **кинезитерапията при заболявания и травми на опорно-двигателния апарат** [7, 21, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 35]. Гл. ас. д-р Любомира Саздова е водещ изследовател в авторски колективи описали и изследвани ефективността на кинезитерапевтични методики при мускулно-скелетни дисфункции, дегенеративни ставни заболявания, след травматични състояния и др. Разработени са методики на кинезитерапия за постоперативно възстановяване след: костна декомпресия при асептична некроза на главата на бедрената кост; реваскуларизация със свободен фибуларен графт при пациенти с асептична некроза на главата на бедрената кост, с акцент върху ранната профилактика на късни усложнения; интертрохантерна остеотомия при деца с болест на Пертес; оперативно лечение при фрактури на диафизата на бедрената кост [21, 29, 31, 32, 34, 35]. Изследвани са възможностите за приложение на упражнения с Fit-ball в следоперативното възстановяване при деца с болест на Пертес [32, 35]. Разработена е и е апробирана кинезитерапевтична методика, включваща мануално-мобилизационни техники по Mulligan, при пациенти с фрактури в областта на лакътната става [7]. Систематизирани са основните фактори, ограничаващи обема на движение след имобилизация при фрактури в областта на китката. Направена е кинезиологична обосновка на аналитично мобилизационно въздействие върху дисталния карпален ред при възстановяване на подвижността на китката [27, 30]. Част от публикациите са посветени на **кинезитерапията в спорта** [5, 10]. Разработена е и е апробирана методика за тренировка на скапуларната стабилизация при спортисти с импинджмънт синдром на рамото, както и комплексна методика

на кинезитерапия, включваща кинезиотейпинг апликации, при спортисти с болка в рамото.

От съществено значение са и приносите ѝ в областта на **кинезитерапията при постурални нарушения и гръбначни изкривявания** [11, 12, 33, 36]. Те са резултат от участието в научноизследователски проект на столична РЗИ и катедра ТМКТ. Изследвано е състоянието на гръбначния стълб и ходилото при деца от подготвителните и началните училищни класове [11, 12]. Представени са проблемите, свързани с организацията на скрининг на постурални нарушения, гръбначни изкривявания и деформации на ходилото при ученици от начален курс на обучение. В колектив е изследвано и се установява функционалното състояние на постуралната мускулатура при 801 военнослужещи от българската армия [33, 36].

Интересни са приносите в областта на **адаптираната физическа активност за хора с увреждания** [8, 9, 22, 23]. Представени са основните принципи, особеностите и процесът на медицинска класификация при волейбола за хора с увреждания. Изследванията имат важно значение за развитието и популяризирането на ситинг волейбола у нас [22, 23]. Разработена е и се публикуват резултати от кинезитерапевтична методика за развиване на статична силова издръжливост при стрелци с двигателни увреждания. Интересна е и методиката за подобряване на равновесната устойчивост на тези състезатели [8, 9]. Прецизирани са възможностите за приложение и особеностите при изпълнението на различните упражнения, съобразно диагнозите, вида и степента на увреда на спортистите.

С научно-приложен характер са и приносите в областта на **функционалното изследване и оценка на опорно-двигателния апарат**, разгледани детайлно както в дисертационния ѝ труд, така и в част от публикациите [1, 2, 11, 12, 18, 27, 33, 36]. Ценен е разработеният от авторката собствен алгоритъм за функционална диагностика при фрактури в областта на китката [27]. Подбран е подходящ набор от тестове и методи за функционално изследване при артропластика на раменната става за проследяване на промените във функционалното състояние на болните [2]. Направен е обзор и са определени възможностите за приложение на най-често използваните скали за комплексна функционална оценка при артропластика на раменната става [18]. Проведено е продължително,

системно и целенасочено проучване от авторски колектив на състоянието на физическите и функционалните възможности на военнослужещите от Българската армия [33, 36]. Провеждан е дългогодишен скрининг за постурални нарушения и плоскостъпие при деца от подготвителните и началните училищни класове [11, 12].

Не би следвало да бъдат пропуснати и приносите ѝ в областта на **кинезитерапията след остър миокарден инфаркт** [14] и **приносите с учебно-методичен характер** [3, 4].

Голяма част от разработените методи за функционално изследване и КТ са въведени в обучението на студентите. Научната продукция се отличава с безспорни оригинални и научно-приложни приноси, които обогатяват кинезитерапевтичната практика.

Като **обобщение** на научната продукция на гл. ас. д-р Любомира Саздова заключавам, че част от разработките представляват новост за науката, а други осъвременяват съществуващите знания. Направените изводи имат научно-приложна стойност, като по-главните приноси са следните:

- Създадени са нови методики на кинезитерапия, които обогатяват науката и лечебната практика. Те подобряват лечебния ефект и съкращават срока на функционално възстановяване, което е принос с голяма социална значимост и с изразен икономически ефект.
- Разработени са алгоритми за функционално изследване и контрол на ефекта от кинезитерапията, които представляват принос за практиката.
- Изследванията в областта на АФА имат важно значение за развитието и популяризирането на ситинг волейбола у нас.
- Разработените учебно-методични материали подобряват качеството на подготовката на специалистите в областта на кинезитерапията.

5. Оценка на личния принос на кандидата

Повечето от научните разработки са пример за добра работа в екип. В колективните трудове ясно се откроява личният ѝ принос като организатор на изследвания и създател на методики на кинезитерапия. Гл. ас. д-р Любомира Саздова се включва активно в преподавателската работа и в различни дейности, свързани с академията като: разработване на учебни програми, участие в подготовката на документацията за акредитация, текуща

информация за научната дейност в катедрата, организация на учебната работа, като отговорник на I-ви курс, специалност кинезитерапия, организация на практически занимания на клинични бази, работа с пациенти и други.

6. Критични бележки

Препоръчвам бъдещите разработки да бъдат популяризирани на повече научни форуми в чужбина и да бъдат публикувани в индексирани български и международни специализирани издания и списания с импакт фактор.

7. Лични впечатления

Гл. ас. д-р Любомира Саздова е преподавател с отлична теоретична и практическа подготовка, уважавана от своите колеги и студенти. Тя се отличава с прецизност в своята учебна и изследователска работа. Научната и преподавателската дейност на гл. ас. д-р Любомира Саздова покрива изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и съответния Правилник на НСА „Васил Левски“.

8. Заключение:

Имайки предвид гореизложеното, предлагам **гл. ас. Любомира Саздова, доктор** да бъде избрана за „доцент“ по професионално направление **7.4. Обществено здраве, специалност „Кинезитерапия“**.

31.01.2016 г.

Рецензент:

/проф. Евгения Димитрова, ДН/